

A majd 20 oldalas bevezető tanulmányt és a fennmaradt hiteles korvinák ismertető jegyzékét Csapodi Csaba és Csapodiné Gárdonyi Klára írta. A képanyagot válogatta, a forgatókönyvet írta, a feliratokat szövegezte és a kötetet szerkesztette Földesi Ferenc. A fényképeket a korvinákat őrző gyűjtemények bocsátották rendelkezésre. A kiállítást rendezte az OSzK Kézirattára, Karsay Orsolya irányításával; látványtervező Lencső László. A szervezést népes csoport bonyolította, Szilvássy Zoltánné vezetésével. A magyarországi korvinákat az OSzK restaurátorai készítették elő a kiállításra Beöthyné Kozocsa Ildikó vezetésével. A katalógus 9. oldalán olvashatók a támogató intézmények nevei. A kiállítási katalógus magyar és angol nyelven jelent meg.

ROZSONDAI MARIANNE

Restaurált műtárgyak bemutatása a Legújabbkori Történeti Múzeumban. A könyv- és papírrestaurálás témakörében rendezett első magyarországi nemzetközi konferencia (Budapest 1990. szeptember 3–8.) alkalmából kiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Múzeum Legújabbkori Történeti Múzeumban *Könyv- és papírrestaurálás magyar közgyűjteményekben* címmel.

A kiállítás első ízben mutatta be a szakembereknek és a nagyközönségnek a könyvtárak, levéltárak és múzeumok műhelyeiben évtizedek óta folyó restauráló, konzerváló munka eredményeit. A rendezők – Csenki Éva, Szurdoki Zsuzsanna, Szőke Imre (grafikai tervező és kivitelező) és e sorok írója – célja az volt, hogy minél változatosabb anyagon mutassák be a szakma régebbi és legújabb eljárásait, amelyek révén a megrongálódott vagy csaknem elpusztult műtárgyak újra hozzáférhetővé lesznek a kutatók és a közönség számára. A rendezők törekvését a helyhiány korlátozta; csak egyetlen terem állott rendelkezésre. Bár az országban működő könyv- és papírrestauráló műhelyekhez intézett felhívásra 190 műtárgy érkezett be, csak 160 bemutatására volt hely. Ennek ellenére úgy véljük, hogy a kiállító 19 intézmény restauráló műhelye a maga változatos anyagával jól reprezentálta a szakma ország színvonalát.

A sokféle jellegű dokumentumot a rendezők megpróbálták a műhelyek jellegzetesebb tevékenységi köre szerint csoportosítani. Láthatók voltak a tárlókban iratok, oklevelek, térképek, tervrajzok, céhlevelek, papírfelzetes és viaszpecsétek, illetve utóbbiak másolatai. Papír és pergamen alapú kéziratok és kódexek, régi nyomtatványok művészettörténeti értékű bőr és pergamen kötésekben. A legrégebbi kódexek a 13–14. századból valók. Az újabb kor dokumentumait, műtárgyait a papír- bőr, illetve vászonborítású kiadói kötések, litográfiai, akvarellek, korunk dokumentumát az újság képviselte. Ízelítőt kapott a látogató a múzeumok papír, bőr, textil és egyéb anyagok felhasználásával készült legkülönbözőbb műtárgyaiból: kolostori munkák, legyező, diszdobozok, régi gyógyszeres edények. A kiállított sokféle tárgy közös jellemzője, hogy egytől-egyig restaurált, konzervált, tehát többé-kevésbé a restaurátor kezemenként nyomatát őrzi; akkor is, ha ez magán a tárgyon néha alig észrevehető. Mindemellett az eredeti állapotot jól érzékeltetik a restaurálás előtti, illetve a munka közben készült fényképek. Az érdekesebb vagy bonyolultabb restaurálási munkamenetek rövid összefoglalását magyar és angol nyelven olvashatja a közönség. A helyszűke miatt sok fénykép és módszerleírás szükségképpen nem állhatott a tárgyak mellett, de ez talán a látvány szempontjából inkább előny. Így a nagyközönség számára sem volt fárasztó a kiállítás megtekintése.

Nem törekedtünk arra, hogy csak a legújabb és legmodernebb eljárásokkal restaurált műtárgyakat állítsuk ki, így nyújtva módot a különböző módszerek eredményeinek összehasonlására. A szakember számára is érdekes lehet például két azonos korú és típusú dokumentum 18 évvel ezelőtti, illetőleg az elmúlt évben történt helyreállítási eljárásának összehasonlítása. A két egymás mellett kiállított középkori pergamen kódex nedvesség hatására mikroorganizmusok okozta hasonló károsodást szenvedett. Az egyik csonka leveleit 18 éve írópergamennel és aranyverőhártyával (igen vékony, átlátszó erős bőrhártya) egészítették ki, illetve kásirozták, a másikat a múlt évben egy új módszerrel, pergamenöntéssel állították helyre. Utóbbi lényege, hogy a csonka, illetve meggyengült részekre kézi eljárással pergamen és cellulózrostok keverékéből készült folyékony szuszpenzió kerül, vákuum segítségével. Ez a pótlás megszilárdulás és megszáradás után tulajdonságaiban és küllemében egészen hasonló az eredeti pergamenhez. A két restaurált kódexet összehasonlítva, a kiegészült részek között szemre nem sok a különbség, azonban az új eljárás gazdaságosabb, esztétikailag megfelelőbb eredményt ad, és a kiegészítés tartósabb.

Látható volt a kiállításon különböző eljárások és segédanyagok felhasználásával konzervált és kiegészített papíralapú, egy nyomtatványból való levelek sora. Az eredmény ez esetben annyira hasonló képet

mutat, hogy a szakember is csak alapos vizsgálattal különböztetheti meg a darabokon alkalmazott módszereket.

A bemutatott levéltári dokumentumok között voltak mikroorganizmusoktól károsodott pergamen és papír oklevelek, viaszpecsétek, háborús kárt szenvedett, átlótt, megégett, darabokra szétesett iratok, térképek és tervrajzok, amelyeket különböző módon fertőtleníve, kiegészítve, megerősítve tettek a szakemberek a kutatók számára újra használhatóvá.

Üvegburával védve egy ósnyomatvány restaurált papír íveinek felfűzési módja volt tanulmányozható: láttuk a középkor óta változatlan formájú fűzőládára erősített bordaszalagokat, amelyek az elkészült könyv gerincén majd a valódi bordákat alkotják.

Az eredeti állapot visszaállítására törekedve, minden töredéket megőrizve, lehetőleg az eredeti technikák alkalmazásával és csak a legszükségesebb új anyagok beépítésével konzerválják a szakemberek a történeti értékű fa- és papírtáblás bőr- és pergamenkötéseket; de ugyanilyen gondos munkával erősítik meg, állítják helyre a 20. század elején készült, ízlésesen tervezett kiadói kötések szép papír- és vászonborítóit. Érdekességként látható volt egy Kodály Zoltán-kézirat egyik levele mellett annak nemes másolata. A nemes másolatok kiállítási célra készülnek, de nem fényképek, hanem az eredetihez hasonló anyagokból, kézzel készített egyedi munkák.

Egyik tárlóban nyomon követhettük a laminálás (viszonylag új módszer) munkamenetét egy facsiszolatot tartalmazó papírból készült, alig néhány éves, elsárgult és törekeny újságlap konzerválása során. A laminálással gépi úton, hő és nyomás segítségével szintetikus anyagot és japánpapírt visznek fel az előzetesen kémiaiilag semlegessé tett papír felületére. Az eljárás fázisait fényképek szemléltették.

Másutt egy bizonyos savtartalmú festék által törékennyé és lyukacossá tett 16. századi atlasz egyik levele látható, amelyet a néhány éve ismert módszerrel, a papírhasítással konzerváltak. A levelet vastagságában kettéhasítják, belülről erősítik meg, a hiányokat pótolják. Ily módon a színes ábrákat és a szöveget nem kell bevonnai valamilyen szilárdító anyaggal, amely sok esetben csökkentené a színek intenzitását és az olvashatóságot. Itt is fényképek sora segítette az eljárás lényegének megértését.

A kiállított sokféle műtárgy között szép számmal találhatók a két és féléves restaurátorképző iskola hallgatóinak vizsgamunkái is.

A könyvek és egyéb írott dokumentumok, múzeumi tárgyak mellett érdekes színfolt a 19. századból való restaurált földgömb. A régi földgömbök restaurálásához Magyarországon még nem sokan értenek.

A tárlat utolsó darabja egy igen ritka, 1909-ből származó színes fénykép, ún. kromofotótipia. Az ilyen elhalványodott kép bonyolult kémiai eljárással restaurálható, a feladat megoldása a restaurátortól speciális felkészültséget és gyakorlatot kíván.

Bár a kiállító terem nem klimatizálható, az erős fénytől óvtuk a műtárgyakat. A legérzékenyebbek felületét különleges, a káros ultraibolya sugaraktól és portól védő átlátszó fóliával takartuk be. A tárlatot négy hétig látogathatták az érdeklődők.

BEÖTHYNE KOZOCSA ILDIKÓ

Datenbankorientierte historische Pressedokumentation. I. Die Datenbank der Wiener Tageszeitungen (1918–1938). Auf der 2. Internationalen Wissenschaftsmesse, die im Oktober 1990 in Wien stattfand (World Tech Vienna 1990), wurden zwei Datenbanken für den Bereich des Zeitungswesens vorgestellt. Es handelt sich dabei um eine Dokumentation der Wiener Tageszeitungen 1918–1938 und eine Dokumentation der Berliner Tageszeitungen 1918–1933.) Wir möchten hier einige Informationen über die Datenbank der Wiener Tageszeitungen geben, (vor allem weil sie auch die während der zwanziger Jahre in Wien erschienenen ungarischsprachigen Blätter dokumentiert, wie z.B. *Bécsi Magyar Újság*, *Vörös Újság* oder *Jövő*), als auch über das System der Datenbank der Berliner Tageszeitungen berichten. In dieser Dokumentation sind die im erwähnten Zeitraum herausgegebenen Tageszeitungen systematisch und annähernd vollständig erfaßt, so daß erstmals für die Forschung die Möglichkeit besteht, das sehr breite Medienspektrum in dieser Zeit als Ausgangsbasis und Unterlage für wissenschaftliche Arbeiten zu benutzen.

Die Zahl der während der Ersten Republik in Wien erschienenen Tageszeitungen ist viel höher als bisher angenommen. Im Laufe der Datenerhebung stellte sich heraus, daß etwa die Hälfte der gefunde-